

Aeisykje - Eierzoeken

O.J.P. Eenshuistra

Inleiding.

Het ingezonden stuk in de Leeuwarder Courant van 6 april 1992 van de heer A. Beetstra te Leeuwarden heb ik met instemming gelezen en het is voor mij aanleiding geweest dit verder uit te diepen. De constatering van Beetstra dat het in verschillende velden (kritten) in noordelijk en Midden-Friesland pover tot slecht is gesteld met betrekking tot de stand van de Kievit onderschrijf ik volkomen. Hierover wordt veel gepraat maar weinig geschreven.

Van enige kritten die door Beetstra worden aangehaald, is dit mij ook bekend. Wat in vroeger tijden rijke weidevogelgebieden waren, zijn thans veranderd in terreinen die zich bijna bevinden aan de grens van een 'silent spring'.

Ook uit menig gesprek met oudere eierzoezers komt naar voren dat niet alleen de stand van de Kievit sterk is achteruitgegaan maar dat dit eveneens geldt voor bijvoorbeeld met name: Grutto, Tureluur, Kemphaan, Watersnip, Veldleeuwerik, Slobeend en Zomertaling.

De meeste aandacht zal echter nu worden geschonken aan de Kievit.

Een terugblik in de tijd

Staat u mij toe dat ik in gedachten even een dikke zestig jaren in de tijd terugga naar de velden tussen Hallum (waar ik ben opgegroeid) en Wanswerd-Tergracht. Dit gebied wordt Noordermieden genoemd. Wat een heerlijke ruimte waarin gesitueerd twee eendekooien van destijds Meint de Vries en Auke Talsma.

In de omgeving van de kooien bevond zich laag en hoger gelegen land. Wat hebben wij als jongens hier onze vrije tijd vaak doorgebracht. Ieder van ons was in het bezit van een grenehouten pols. Sommigen hadden een ongeverfde maar er waren ook die de pols mooi groen verfd en het onderend zwart. Een bezwaar van een geverfde pols was dat je, als de pols nat was, gemakkelijk naar beneden kon glijden. Gevolg was dan natte kousen of sokken en soms ook nog een natte broek.

De wagenmaker van het dorp Arjen Schat verstond de kunst uit een grenen balk, een mooie, goed in hand liggende, pols te maken. Ik zelf had er ook zo één. Het blok onderaan werd meestal gemaakt van een stuk warrig iepenhout.

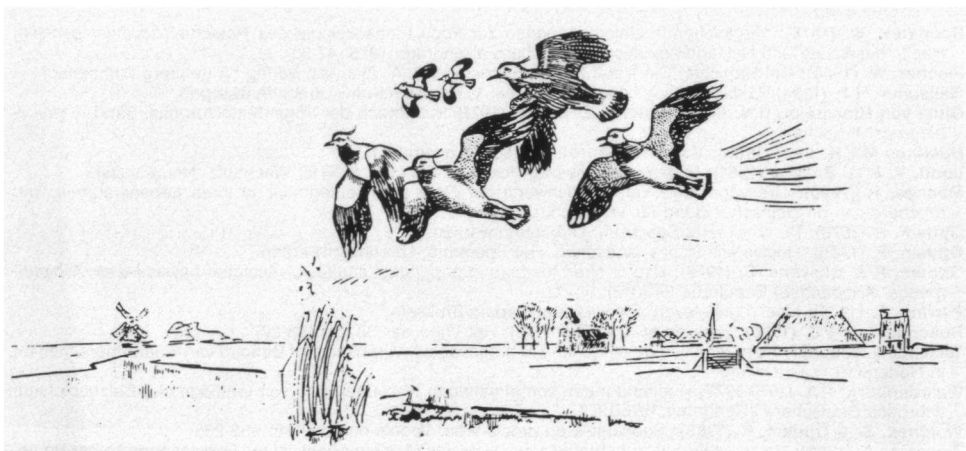
In het ieder voorjaar opnieuw weer ophelderen de water van sloten en op vaarten bevond zich altijd kikkerdril en soms konden wij een stilstaande Snoek ontdekken.

Verder was een groep zwemmende Ruisvoorns (readfinnen) een gewone verschijning. Ze zwommen meestal niet zo diep, zeg maar zo'n twintig tot dertig centimeter onder het wateroppervlak.

In die tijd vóór 1933 was het nog toegestaan eieren te zoeken en te rapen tot en met 28 april en mochten daarna nog twee dagen worden verhandeld.

Zo omstreeks 15 april kwamen de zogenaamde 'bonte eieren' los zoals van Grutto en Tureluur. Alsof de eieren van de Kievit niet bont waren. Het kwam vaak voor dat eieren van de Tureluur werden gevonden op kleine afstand van een kievitsnest. Bovenal waren wij met de paasvakantie veel buiten.

Een enkele keer mocht ik mee naar Leeuwarden met de beurtschipper Riekele Zijlstra, de eigenaar van het groen geverfde motorschip 'Aurora'. Even buiten Hallum, varende door de Hallumervaart richting Bartlehiem, was in het voorjaar de

Kieviten boven het Friese land.

Tekening: O.J.P. Eenshuistra.

Het Vogeljaar 40 (1992) 6

eerste stop bij de boerderij van Siebren de Vries waar meestal IJsbrand van der Kooi, de moleenaar, klaarstond met een schaal goed gevuld met kievitseieren en bestemd voor de poelier te Leeuwarden. Hij vond deze eieren meest in het westelijke deel van de Zuidermieden. In de maand april was het eierzoeken voor ons een zeer geliefde bezigheid en de kinderlijke hebzucht om eieren die je vond mee te nemen, nam allengs grotere vormen aan en zo groeide je uit tot een fervent en fanatiek eierzoeker. Het aanleggen van een eiervverzameling was ook een leuke bezigheid. In het vroege voorjaar werd de mestvaalt (rûchskjerme) over het land gebracht. Door de boerenarbeider werd dit met behulp van een mestkar geklaard. Hij deed er vaak wekenlang over om de mest te verspreiden en gelijkmatig over het land te verdelen.

Sommige stukken land, bedekt met de nog stro bevattende ruige koemest, werden meestal snel bezet met paartjes Kieviten die daarop prachtige nesten konden maken.

Op dergelijke stukken land heb ik menig kievitsei kunnen rapen.

Iets minder vaak bezochten wij de Zuidermieden hoewel dat ook een mooie vogelwereld was. Als de tijd er rijp voor was ging Douwe Doekes Jippes, de oude boer en jager van Klooster Mariëngaarde, waar ik zo nu en dan mee optrok, steevast naar de Zuidermieden om daar de 'skriesaeijen' te zoeken.

Er was in die tijd aldaar een mooi bestand aan Grutto's en ik heb er later genoeg eieren gevonden.

In mijn herinnering staat nog de vondst op zaterdagmiddag van twee 'broeden' van de Kievit op een relatief klein stukje land, van Deelstra, gelegen aan de oude Zuidermiedweg. Of het 'broedsje' voor de ramen van de boerderij van Hylkema en hier in de buurt ook eens een 'broed' toen ik over een sloot sprong, de eerste de beste 'eker' afliep en het daar lag. Het was aardig vroeg en poelier Piet de Jong in de Sint Jacobstraat te Leeuwarden gaf me er f 1,25 voor. Ik ga nog even door.

Op het 'broedsje' dat tegen de slootkant aan lag en dan nog van die Kievit in land aan het weggetje naar de pleats van Klaas Hulder die ik tot het laatste ei, met behulp van kleine aardappeltjes, heb 'uitgemolken'.

Het zijn allemaal herinneringen aan een tijd en omstandigheden die niet weer terugkomen maar voorgoed historie zijn geworden.

Druk op nog resterende vogels

Hierna volgend schets ik voor u enige korte voorvallen, zo u wilt belevenissen.

a. In de Zuidermieden bij Hallum

Tijdens ons verblijf achter de skûle in maart, met het oogmerk vogels te vangen ten behoeve van het trekonderzoek hadden wij het zicht op een paar Kieviten, enige stukken land van ons af, die zich op een stuk land niet ver van de Miedweg ophielden. Het waren praktisch de enige in die 'krite'. De ene persoon na de andere stapte van de fiets of uit de auto en ging vervolgens het land in om te zien of er een ei was.

Het paartje heeft weinig rust gehad. Verleden jaar was in maart iets dergelijks waar te nemen.

b. Polder Boxum

Begin april 1992 loop ik circa zeshonderd meter het land in vanaf de Boxumerdijk. Slechts twee maal een mannetje Kievit in de lucht gezien op afstand.

c. Polder Diemen

Begin april 1992 ontdek ik eindelijk een paar Kieviten in een kleine 'krite'. Ik draai om de hekpaal heen en wil het land inlopen.

Achter de 'hikke' zie ik talloze indrukken in de modder van laarszolen. Het leek erop of had er een vergadering plaatsgevonden van gelaarsde mensen. De twee Kieviten waar ik het oog op hield gevestigd, bleven verweesd staan zonder enige beweging te maken. Toen ik dichterbij kwam vloegen ze weg. Even later vond ik twee mooi met strootjes opgemaakte lege nesten.

d. Cornjumers Oudland, oostelijk deel

7 april 1992 het Oudland ingelopen. Mooie vlakke stukken land gelijk een biljartlaken en zo mogelijk mooi kant gemaakt. Vooral niet te veel water in de sloten. De broedparen van Kievit en Grutto kon ik op de vingers van één hand tellen.

e. 't Nieuwland langs de Zwette

8 april 1992 over het fietspad ('Swetepaad'), op de trekweg, langs de Zwette. In het land aan de oostzijde van de Zwette zijn Kievit en Grutto zeer schaars. Geen eierzoekers aldaar gezien. Iemand die met een auto aan komt rijden, maakt aanstalten het land in te gaan. In het land aan de westzijde van de Zwette een paar eierzoekers. Hun bootje ligt aan de oever. Even met één van hun aan de andere oever van de Zwette gepraat. Hij merkt op: 'Hij is o'sa'n bytsje'.

Zo zou ik kunnen doorgaan en het verhaal is ééntonig. Maar waar ik heen wil, is op te merken dat de laatste broedparen, in een vóór de ruilverkaveling c.q. herinrichting goed bezet gebied onder zware druk komen te staan. In het algemeen durf ik te stellen dat *naarmate de broedpaardichtheid afneemt de druk op de vogels zal toenemen als gevolg van het eierzoeken dat in dat geval, gezien kan worden als een storende factor*. Er zijn veel eierzoekers die gemotoriseerd gemakkelijk overal kunnen komen, en weinig Kieviten.

Veranderende omstandigheden ten aanzien van de biotoop

Na de verkaveling c.q. herinrichting van het door agrariërs gebruikte land is er nog al het een en ander gebeurd. Nieuwe wegen werden aangelegd, het land geëgaliseerd en gedraineerd. De greppels verdwenen, sloten werden rechtgetrokken, vaarten die in verbinding met de boezem stonden, veranderden in hoofddaders waarop werd afgemaaid. Het waterpeil werd behoorlijk verlaagd. Een en ander had tot gevolg dat het land in een drogere conditie werd gebracht. Er werd een uniform soort gras in gezaaid en de gevarieerde weideflora van vroeger verdween. Ik heb dit allemaal zien gebeuren en had mijn zorgen daarover. Een en ander heeft tot gevolg gehad dat diverse soorten weidevogels, die ik reeds heb genoemd in mijn inleiding, tot een mi-

nimaal bestand zijn teruggebracht, dan wel helemaal zijn verdwenen. Dit is zeer zeker ook van toepassing op de Kievit. Met nadruk wil ik er op wijzen dat wij dit de landgebruikers echter niet kwalijk mogen nemen. Zij moesten wel mee in de vaart van de verandering en vernieuwing. Voor hen was het immers 'to be or not to be'. De vogelbeschermers zullen hiermee echter terdege rekening dienen te houden.

Het eerste kievitseil

a. ceremonieel gebruik.

Vroeger was het de gewoonte dat het eerste kievitseil werd aangeboden aan Hare Majesteit de Koningin. Toen Hare Majesteit deze traditie niet meer wenste voort te zetten werd de Commissaris der Koningin de eerst ontvangende persoon en dat was een logische oplossing. Maar men daalde verder de hiërarchische ladder af en de burgemeesters werden met het eerste gemeentelijke ei vereerd. Ik heb dit altijd een wat overdreven vertoning gevonden en nooit bijzonder kunnen appreciëren. Als het eerste kievitseil is gevonden, is de spanning eraf en zo wordt de Friese lente ingeluid.

b. Overzicht eerste eieren.

Wij laten hier een overzicht volgen ter zake eerst gevonden kievitseieren van 1900 af en bijeengebracht in tientallen van jaren. Hiervan werden gemiddelden genomen.

Bij de beoordeling van de getallen dienen wij in de eerste plaats te bedenken dat het eerstgevoonden ei per definitie niet het eerstgelegde ei in de provincie behoeft te zijn. Weersomstandigheden zoals temperatuur en neerslag zullen ongetwijfeld ook een rol hebben gespeeld. Bovendien is het aantal eierzoezers dat naar het eerste kievitseil speurt, wellicht van belang. Hoe dan ook, van 1900/1909 tot 1950/1959 was de gemiddelde vinddatum van het eerste kievitseil 22 tot 19

maart. Na laatstgenoemde decade is er een duidelijke vervroeging te constateren. Ten aanzien van 1930/1939 is de gemiddelde vinddatum van het eerste kievitseil met 5½ dag vervroegd, vergeleken met de recentere periode 1980/1989. Indien wij de gemiddelde vinddatum uit de periode van circa 1875 - 1895 hanteren die volgens Albarda (1897) op 23 maart valt, komen wij uit op een vervroeging van 6½ dag gemiddeld.

De vervroeging is duidelijk te constateren maar voorshands nog moeilijk te verklaren, lijkt mij. Het is evenwel aannemelijk dat het vroege maaien in de meimaand hierin een belangrijke rol zou kunnen spelen. De periode waarin het gras heden ten dage wordt geoogst, is in de loop der jaren vervroegd van juli (hooimaand) naar mei (kuilmaand).

Een feit is dat de grote geboortenpiek van de Kievit thans samenvalt met de gemiddelde maai-periode in mei. Dit geeft te denken en heeft nare gevolgen voor de hulpeloze (piep)jonge vogels. Wij komen hier later nog op terug.

Burgemeesterselers in de broedmachine

Zoals uit kranteberichten blijkt worden eerste kievitseieren door sommige burgemeesters naar de 'Fûgelspits' te Anjum gestuurd om aldaar in een broedmachine tot levende kuikens te worden gekweekt. Verder een bericht in de Leeuwarder Courant over een eierzoezer die een 'broed' had gevonden en niet wilde dat een andere eierzoezer dit mee zou nemen. Deze vier eieren kwamen ook bij de 'Fûgelspits' terecht om ze te laten uitbroeden. Gevolg was een bericht van de 'Fûgelspits' dat men hiermee diende te stoppen omdat er geen ruimte meer was in dit apparaat en dat dit alleen is bestemd als een laatste redmiddel.

Al met al een wat vreemde vertoning?

Antwoord: Ja, en het moet niet gekker!

decade	data in maart										Σ/n gem.	vroegste	laatste
1900-1909	23	25	18	20	22	21	17	22	20	27	21,5	17	27
1910-1919	14	17	9	18	16	27	23	29	21	18	19,2	9	29
1920-1929	14	12	15	20	22	23	16	15	26	27	19,0	12	27
1930-1939	22	26	25	17	21	23	19	23	20	24	22,0	17	26
1940-1949	24	20	24	20	23	15	23	27	18	21	21,5	15	27
1950-1959	20	21	14	18	23	30	25	11	29	13	20,4	11	30
1960-1969	18	7	25	18	27	21	7	9	16	31	17,9	7	31
1970-1979	22	20	20	15	18	13	21	10	14	18	17,1	10	22
1980-1989	16	15	15	13	17	19	24	27	15	4	16,5	4	27
1990-1999	10	12	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Eerst gevonden kievitseil in Friesland.

De gemiddeld vroegste datum is 11 maart en de gemiddeld laatste datum 27 maart. Een verschil derhalve van zestien dagen. Dit komt redelijk overeen met de opmerking van Albarda (1897): 'Het tijdstip, waarop het leggen begint, kan ten gevolge van de weersgesteldheid ongeveer veertien dagen verschillen.'

Om herhaling te voorkomen ware het te wensen dat men het eerste ei voor de burgemeester maar af zou schaffen.

Formule laatste dag eierzoeken

Graag nog even iets over de uitgevonden en dit jaar gelanceerde formule door de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW) inzake de sluitingsdatum van het eierzoeken. Het is zeer de vraag of dit in de praktijk altijd wel zal werken. Als er ergens een kink in de kabel komt is het mis. Zo ook deze keer het niet op tijd doorgeven van de datum aan de burgemeester. Het is niet ondenkbaar dat wellicht ook extreme weersomstandigheden een storende rol kunnen spelen. Het kan allemaal veel eenvoudiger. Nu is een constructie toegepast dat het gezegde: 'Waarom zullen wij het moeilijk doen als het gemakkelijk kan?' is omgedraaid.

Er is dit jaar anders wat gesjoemeld met die sluitingsdatum. Het mocht wettelijk tot en met 12 april. Vervolgens door de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten tot en met 11 april en daarna per advertentie als laatste zoekdag 10 april. Ja, zo één handelwijze moet wel leiden tot misverstanden.

Slotopmerking en conclusie

Dit verhaal dient niet te worden gezien als een jammerklacht of klaagzang. Men zal terdege de veranderingen, zoals die hebben plaatsgevonden, onder ogen moeten zien. Met bepaalde maatregelen zal men hier op in kunnen spelen. Mijn gevoelens overwegende, kom ik tot de volgende eindconclusie en aanbevelingen.

1ste. Er zou alleen in de maand maart naar kievitseieren mogen worden gezocht met de vrijheid van rapen.

Toelichting:

Volgens A.J. Beintema (1991 en 1992) vertonen de Friese Kieviten een grote geboortenpiek op 15 en 16 mei. Helaas valt dit dus ongeveer samen met de maaiperiode waarin de eerste snede gras wordt geoogst. Men is in landbouwkringen dit met mij eens. In sommige gevallen, zoals dit jaar, werd zelfs al in het begin van de maand mei met maaien begonnen, maar dit was nog lang niet overal het geval.

Ik ben echter van mening dat het goed zou zijn met het aflopen van de maand maart te stoppen met het rapen van eieren. De jonge Kieviten zijn dan wat aangekomen op het moment dat er op grote schaal wordt gemaaid en kunnen daardoor wellicht gemakkelijker weggkomen.

Als het tij verloopt verzet men de bakens!

2de. Alleen de Commissaris der Koningin in Friesland ontvangt het in de provincie gevonden eerste kievitseï.

3de. Met het aanbieden van het eerste 'gemeente-ei' aan burgemeesters wordt gestopt.

4de. De handel in kievitseieren wordt verboden. Hierop dient dan ook daadwerkelijke controle te worden uitgeoefend.

5de. De Bond van Friese Vogelbeschermingswachten stelt een onderzoek in naar de in dit rapport geschetste drastische teruggang van de kievitenstand in onze provincie ten aanzien van de genoemde gebieden.

6de. De Bond van Friese Vogelbeschermingswachten verzamelt gegevens waarna een publi-

Kieviten neerdalend in het Schotse land.

Tekening: "Fish-hawk".

katie verschijnt over de veel door eierzoekeers geponeerde stelling als zouden broedsels uit de eerste leg zijn gedoemd te mislukken. Interessant is onder meer te weten wanneer de eerste jonge Kieviten werden waargenomen in de reservaten en hoe dat dan verder afloopt. Tot slot nog een allerlaatste opmerking over

eventueel te nemen beperkende maatregel. Laat bij uw beoordeling vooral de situatie in gebieden met een sterk gehavende weidevogelstand een zwaarwegende factor zijn. Het is naar mijn oordeel geen schande ter wille van een goede kievitenstand, ten aanzien van de raaptijd van kievitseieren, een stapje terug te moeten doen.

■ O.J.P. Eenshuistra, Avero-Residentie, Prins Clausplein 95, 8935 DD Leeuwarden, 058 - 887 429.

LITTERATUUR:

- Albarda, H. (1884): Naamlijst der in de provincie Friesland waargenomen vogels. Leeuwarden.
 Albarda, H. (1897): Aves Neerlandicae. Naamlijst van Nederlandsche Vogels. Leeuwarden.
 Beintema, A.J. (1991): Breeding ecology of Meadow Birds (*Charadriiformes*); Implications for Conservation and Management. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
 Beintema, A.J. (1992): Kieviten in voor- en tegenspoed. *Vanellus* 45: 58-65.
 Cramp, S. et al (1983): Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa. Volume III. Oxford University Press.
 Dijk, C.J. van (1967): Hijkes en Sijkes. Leeuwarder Courant-serie no. 6.
 Dijkstra, G. (1962): Aaisykje; bûnteliuwen-lân en folk yn wurd en byld. Ljouwert.
 Fokkema, J. (1991): Voor- of achteruitgang. *Vanellus* 44: 120-122.
 Hoekstra, J. (1991): Nazorg 1991 (4). *Vanellus* 45: 14-15.
 Kaay, J. (1949): Hoe zoeken we kievitseieren; een korte beschrijving voor oud en jong over het vinden van bonte eieren. 's-Gravenhage-Batavia.
 Klomp, H. (1951): Over de achteruitgang van de Kievit *Vanellus vanellus* (L) in Nederland en gegevens over het legmechanisme en het eiproduktievermogen. *Ardea* 39: 143-182.
 Klomp, H. (1970): Is het rapen van eieren nadelig voor de Kievit? *Het Vogeljaar* 18: 297-304.
 Ploeg, D.T.E. van der et al (1976): Vogels in Friesland. Deel 1. Leeuwarden.
 Roodbergen, S. et al (1991): Kievit tussen pet en wet. Drachten/Leeuwarden.
 Tolman, R. (1977): De Kievit; een monografie over onze nationale vogel. Baarn.
 Vogelbeschermingswacht Leeuwarden en Omstreken; Jaarverslagen 1970 tot en met 1991.
 Vries, J. de (1990): Van alles *Vanellus*; De Kievit geobserveerd. *Art. en Research*. 's-Hertogenbosch.
 Vries, J. de (1991): De regels van *Vanellus*. Leeuwarden.

Bronnen uit dagbladen Leeuwarden Courant en De Telegraaf 1992.

- Discussie over eierappen laat op na veroordelingen Europese Hof - Kievit knel tussen natuur en folklore - De Telegraaf, 15 februari 1992.
- Flexibele sluitingsdatum eierzoekeers - Leeuwarder Courant, 19 februari 1992.
- Twist over aanbieden eerste kievitse - Leeuwarder Courant, 26 februari 1992.
- Eind februari, oorlog in vogelbeschermingsland - Leeuwarder Courant, 26 februari 1992.
- Ondanks bliksemactie van vogelbescherming Zeist - Eerste 'Ljipaai' blijft welkom bij burgemeester - Leeuwarder Courant, 26 februari 1992.
- Aaisykjen. Ingezonden J. de Vries - Leeuwarder Courant, 27 februari 1992.
- De burgemeester en het kievitse door M.(ulder) - Leeuwarder Courant, 29 februari 1992.
- Wanneer wordt dit jaar het eerste kievitse in Friesland gevonden? - Leeuwarder Courant, 3 maart 1992.
- Fries Mozaiek. 'Omdat Harlingen wat betreft het kievitse toch altijd de laatste is' - Leeuwarder Courant, 4 maart 1992.
- Aaisykjen 2. Ingezonden Willem Bil & Jack Schuurs - Leeuwarder Courant, 4 maart 1992.
- Ei, Rob Hoogland - De Telegraaf, 6 maart 1992.
- Wiegel zal eerste geraapte kievitse ondanks protesten toch in ontvangst nemen - De Telegraaf, 6 maart 1992.
- Flexibele sluitingsdatum en Vogelwachters verwijten beschermers 'vals spel' - Leeuwarder Courant, 7 maart 1992.
- Ingezonden artikel door S. Span Rsn, Koarnjum als reactie op artikel door M.(ulder) - Leeuwarder Courant, 29 febr. 1992.
- Eerste kievitse Hindeloopen (9 maart) - De Telegraaf, 10 maart 1992.
- Sulveren Ljip voor Hindeloopen - Leeuwarder Courant, 10 maart 1992.
- Hindelooper vinder eerste kievitse is ook nazorger. 'Wie eieren zoekt, moet aan nazorg doen' - Leeuwarder Courant, 10 maart 1992.
- Wiegel ontvangt eerste kievitse - De Telegraaf, 11 maart 1992.
- Jonge vogelvriend kan ei niet kwijt - Leeuwarder Courant, 14 maart 1992.
- Aaisykjen 4. Ingezonden Sikke Piebenga, Frjentsjer - Leeuwarder Courant, 16 maart 1992.
- Eerste kievitseieren. Wymbristeradeel, Bolsward, Boarnsterhim, Opsterland, Skarsterlân, Franekeradeel - Leeuwarder Courant, 16 maart 1992.
- Eerste kievitseieren. Wûnseradiel, Gaasterlân - Sleat, Sneek, Kollumerland c.a., Smallingerland, Achtkarspelen, Menaldumadeel, Leeuwarderadeel, Littenseradiel - Leeuwarder Courant, 17 maart 1992.
- Eierzoekeers dit jaar dag korter - Leeuwarder Courant, 17 maart 1992.
- Aaisykjen 5. Ingezonden door Wilma Meinderts - Leeuwarder Courant, 17 maart 1992.
- Eerste kievitseieren Weststellingwerf, Tysjerksteradeel, Harlingen, Dantumadeel, Heerenveen, Ferwerderadeel, Ooststellingwerf, Ameland - Leeuwarder Courant, 18 maart 1992.
- Eierzoekeers dag extra korter - Leeuwarder Courant, 18 maart 1992.
- Eerste kievitse in zes gemeenten toch uitgebroed - De Telegraaf, 19 maart 1992.
- Eerste kievitseieren. 'Broedsje' bij Goënga; Dongeradeel, Noordoostpolder, Lemsterland - Leeuwarder Courant, 19 maart 1992.
- 'Burgemeesterseities' in broedstroof Fûgelspits (Anjum) - Leeuwarder Courant, 19 maart 1992.
- Eerste kievitse Het Bildt - Leeuwarder Courant, 20 maart 1992.
- 'Ald hij' Haye wordt volwaardig kuiljedraaier - Leeuwarder Courant, 21 maart 1992.

- Advertentie oproep aan alle 'aaisikers': Vrijdag 10 april is laatste dag van het 'aaisykjen' - Leeuwarder Courant, 21 maart 1992.
- Eerste kievitse Schiermonnikoog - Leeuwarder Courant, 23 maart 1992.
- Chocolade ei door J. Sjoerdsma, Heerenveen - Leeuwarder Courant, 23 maart 1992.
- Kievitologie door H.G. Kalsbeek, Leeuwarden - Leeuwarder Courant, 24 maart 1992.
- Fries Mozaiek. 'En hij gaf aan dat het zoeken van kievitseieren hem tegen gaat staan' - Leeuwarder Courant, 25 maart 1992.
- Eierzoeken 5, ingezonden door Willem Bil & Jack Schuurs, Engelum - Leeuwarder Courant, 25 maart 1992.
- Boargemasterstijpen, ingezonden door Gerrit Boorsma, Drachten - Leeuwarder Courant, 26 maart 1992.
- Eierzoeker brengt broedsel bij Fûgelspits Anjum - Leeuwarder Courant, 26 maart 1992.
- Eierrapers op de bon - De Telegraaf, 6 april 1992.
- Eierzoeken 7 door A. Beetstra, Leeuwarden - Leeuwarder Courant, 6 april 1992.
- Vlielandse Kieviten weer heksesluis - Leeuwarder Courant, 8 april 1992.
- Jan en Haye Lijp zien in Anjum het levenslicht - Leeuwarder Courant, 14 april 1992.
- Eierzoeken 8, ingezonden door J. Terpstra, Stiens - Leeuwarder Courant, 18 april 1992.
- Hendrik Puttonstein met zijn nestenspaarder goede voorbeeld door Karel Passier - De Telegraaf, 25 april 1992.
- BFVW en de jacht, ingezonden door J. Tilkema, Leeuwarden - Leeuwarder Courant, 25 april 1992.
- Eierzoeken 9, ingezonden door H. de Groot, Leeuwarden - Leeuwarder Courant, 27 april 1992.
- Eierzoeken 10, ingezonden door EK. Sikkema, Dronten - Leeuwarder Courant, 28 april 1992.
- Eierzoeken 11, ingezonden door S. Span Rsn., oud-voorzitter BFVW, Cornjum - Leeuwarder Courant 1 mei 1992.
- 'Verplichte koppeling eierzoeken en nazorg' en 'Eierrapers verplicht aan nazorg te doen' - Leeuwarder Courant, 8 mei 1992.
- Cyclomaaiers, ingezonden door A. Friens, Wolvega - Leeuwarder Courant, 26 mei 1992.
- Cyclomaaiers (2), ingezonden door W.J. Terpstra, Leeuwarden - Leeuwarder Courant, 30 mei 1992.
- Honderste Kievit Fûgelspits (Anjum) uitgebroed - Leeuwarder Courant, 30 mei 1992.
- Maaitijd/vogels, ingezonden door Jan Kleefstra, Akkrum - Leeuwarder Courant, 24 juni 1992.
- Kieviten uit broedmachine Anjum uitgevlogen - Leeuwarder Courant, 4 juli 1992.

Volkerak-Zoommeer: zoet en helder

In 1987 ontstond, na sluiting van het laatste stroomgat tussen het Krammer-Volkerak en de Oosterschelde, het Volkerak-Zoommeer. Inmiddels vier jaar later heeft het zich ontwikkeld tot een voedselrijk meer met grote natuurwaarden. Opmerkelijk daarbij is dat, ondanks de grote voedselrijkdom en de nog steeds grote aanvoer van nutriënten, het meer nog steeds zeer helder is. Verwacht wordt dat het meer op den duur troebel zal worden. Een grote bedreiging is voorts erosie van de oeverzone. Hierdoor dreigen grote oppervlakten aan drooggevalgebieden verloren te gaan, evenals waardevolle ondiepe zones.

Medio 1991 wordt op basis van de inmiddels verworven ecologische kennis een plan gemaakt voor het beheer van het gebied.

Over de bestaande kennis, opgedaan in de afgelopen vier jaar is door verschillende Rijkswaterstaatsdiensten en -directies een rijk geïllustreerde brochure samengesteld.

E.H. van Nes (eindredactie): Het Volkerak-Zoommeer zoet en helder. 56 bladzijden, 51 kleurenfoto's, 11 figuren, 1 kaartbijlage (1991). RIZA nota 91.027, Flevoberechting 239, Directie Zeeland nota AX 90.057, ISBN 90 369 1084 6. Uitg. Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat. De brochure is voor geïnteresseerden verkrijgbaar bij Rijkswaterstaat/RIZA, bibliotheek (A.W.J. van Schaik), Van Leeuwenhoekweg 20, 3316 AV Dordrecht.

Jagers van Noordelijk Halfrond

Dit is geen boekje over geweerdragers maar een vogelgids die behulpzaam moet zijn bij het identificeren in het veld van jagers binnen het geslacht *Stercorarius*. De soorten jagers lijken sterk op elkaar en het aantal kleedwisselingen en individuele variaties is zeer groot en kan alleen worden overtroffen door enkele groepen stootvogels.

Bovendien hebben volwassen jagers aparte zomer- en winterkleden, die de stootvogels niet

hebben. In onze streken worden jagers veelal van veraf en onder slechte weersomstandigheden waargenomen.

De gids begint met de behandeling van de trek en overwintering van Middelste, Kleine en Kleinste Jager, waarbij de verspreiding op kaarten is weergegeven. Een belangrijk deel van de gids is gewijd aan de determinatie en herkenning van Middelste Jager, Kleine Jager, Grote Jager en Zuidpooljager. Vele pentekeningen van vliegbeelden en koptekeningen illustreren de tekst. Daarna volgt een uitgebreide literatuurlijst en een samenvatting van karakteristieken van jeugdige jagersoorten en van adulte jagers van de lichte vorm van de broedkleden. Tabellen en niet minder dan 97 zwartwitfoto's moeten tot besluit bij de herkenning een hulpmiddel zijn. Het boek, dat gebaseerd is op een jarenlange studie van de jagers in het veld, in musea en van foto's geeft een antwoord op vele vragen en gaat minutieus in op de soortkenmerken.

Klaus Malling Olsen: Jagers. De jagers van het Noordelijk Halfrond. Serie Dutch Birding Vogelgids nummer 1. 104 bladzijden, vele illustraties (1992). Vertaling Ger Meesters. Originele titel: Labbar, en bestämningssguide till släktet *Stercorarius*. Uitg. GMB uitgeverij, Haarlem. Prijs f 24,90.

Rectificatie

Het onderschrift onder de foto van de vliegende stootvogel op bladzijde 203 van het vorige nummer is per abuis onjuist vermeld. Het betreft hier een Ruigpootbuiser, zoals uit het vliegbeeld, de polsvlekken en het zwarte borstschild blijkt.